

Sınıf Yönetimi Süreçlerinin Sanal Sınıf Ortamlarına Yansımaları

Melek ATABAY ^{1*} , Kader GÜLLÜOĞLU ² , Mürvet ŞİMŞEK ²

¹ Trabzon Üniversitesi, Türkiye

² MEB, Türkiye

Özet – Dijital dönüşüm süreci ile geleneksel öğrenme ortamları yerini çevrimiçi öğrenme ortamlarına bırakmıştır. Pandemi ile öğretmenlerin sanal sınıflar olarak ifade ettiği eş zamanlı çevrimiçi derslerin uygulanması sürecinde birtakım sorunlar da ortaya çıkmıştır. Bu sorunların başında çevrimiçi derslerin amacına ulaşmasında önemli rol oynayan sınıf yönetimi becerisine dair temel ilke ve kuralların neler olması gerektiğine ilişkin bilinmezlik durumudur. Pandemi döneminde sanal sınıflarda öğretim faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de geleneksel ortamlarda uyguladıkları sınıf yönetimi uygulamalarını doğrudan çevrimiçi öğrenme ortamlarına yansıtılmalarıdır. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı geleneksel öğrenme ortamlarındaki sınıf yönetimi süreçlerinin sanal sınıf ortamlarına yansımalarını incelemektir. Durum çalışması yönteminin uygulandığı araştırmada çeşitli branşlardan seçilmiş 10 öğretmen ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Davranış, ortam, zaman, sınıf-içi ilişkiler, plan-program gibi sınıf yönetimi süreçlerinin analizi sonucunda davranış boyutunda; müdahalede zorluklar ve sanal zorba davranışları sanal ortamdaki sınıf yönetimini etkileyen durumlar olarak ortaya çıkmıştır. Zaman yönetimi boyutunda ise çeşitli branşların doğasına göre süreye ilişkin farklılıklar görülmüştür. Sınıf-içi ilişkiler boyutunda ise, öğretmenler sınıf kurallarını çevrimiçi öğrenme ortamlarına tümüyle yansıtamadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: çevrimiçi öğrenme, sanal sınıflar, sınıf yönetimi süreçleri

Reflections of Classroom Management Processes on Virtual Classroom Environments

Abstract –Online learning environments have taken the role of traditional learning environments as a result of the digital transformation process. Due to the pandemic, some issues have arisen while establishing concurrent online classes, sometimes known as virtual classrooms by teachers. Uncertainty about fundamental concepts and guidelines pertaining to classroom management techniques, which are crucial to attaining the goal of online courses, is one of these issues. The fact that they directly transfer the classroom management techniques they use in traditional environments to online learning environments is one of the biggest issues that teachers who conduct teaching activities in virtual classrooms during the pandemic era confront. The purpose of this study is to investigate how traditional learning environments' classroom management practices reflect to online learning settings. Semi-structured interviews with 10 teachers chosen from a variety of branches in which the case study methodology was used. A problem with intervention and cyberbullying behaviors emerged as issues influencing classroom management in a virtual environment as a consequence of the analysis of classroom management processes such as behavior, environment, time, classroom relationships, plan-programme. Depending on the nature of the various branches, changes were seen in the time management dimension. Teachers claimed that they were unable to adequately translate classroom rules to online learning settings in the area of classroom relations.

Keywords: online learning, virtual classrooms, classroom management processes

Giriş

Günümüzde eğitim ve öğretim etkinliklerinde oldukça önemli bir yer tutan uzaktan eğitim hem ülkemizde hem de dünyada uzun yıllar önce çalışılmaya başlanmış bir alandır. Özellikle COVID-19 pandemi döneminde eğitim sisteminin vazgeçilmezlerinden biri uzaktan eğitim olmuştur (Ünal,

* Corresponding author: Trabzon Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Trabzon.
e-mail addresses: melekatabay@trabzon.edu.tr, gulluoglukader3@gmail.com, murvet_simsek20@trabzon.edu.tr
Bu çalışma ICITS 2022 Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur

2021). Keegan (1996) uzaktan eğitimi planlı bir öğretim programı dahilinde, öğretene ve öğrenenin fiziksel olarak farklı mekanlarda olduğu ancak çift yönlü etkileşim yaşadığı süreç olarak ifade etmiştir. Gülnar (2008) ise uzaktan eğitimi, teknolojik araçlar kullanılarak öğrenme ve öğretim etkinliklerinin, bir program dahilinde öğrenen ve öğretene aynı zaman ve mekanda olmaksızın devam ettiği etkinlikler olarak tanımlamıştır.

Değişen dünya ile birlikte uzaktan eğitim kavramının anlamı farklı boyut kazanmış ve örgün eğitim ile arasındaki fark her geçen gün kapanmaya başlamıştır. Uzaktan eğitimde meydana gelen gelişim ve değişimler beraberinde “sanal sınıf” kavramını da ortaya çıkarmıştır (Kaya, 2011, s. 31). Kaya (2011) sanal sınıf kavramını, bir öğretmen rehberliğinde öğrencilerin eş zamanlı ancak farklı yerlerde bir araya geldiği çevrimiçi öğrenme ortamları olarak tanımlamıştır. Sanal sınıf ortamları gerçekte bir araya getirilmesi zor ve maliyetli olan öğelerin bir araya getirilmesini olanak vermenin yanı sıra görsel, işitsel ve metinsel olarak da öğretmen ve öğrenen arasında çift yönlü iletişim sağlamaktadır (Dikmenli, 2013; Kaya, 2011). Sanal sınıf ortamında öğretmen dersi canlı olarak anlatabilir, görselleri ve materyallerini ekranda paylaşabilir, yazışma alanında öğrenciler öğretmeni ile ve birbirleri ile yazışabilir. Öğrenciler derse mikrofon ve kamera ile katılabilir ders bittikten sonra da kaydedilen ders videosunu yeniden izleyebilirler (Kaya, 2011). Bu açıdan sanal sınıf ortamları, diğer tek yönlü öğrenme ortamlarına oranla daha etkili olabilmektedir (Karasar, 2004). Sanal sınıf ortamında ders işlenmesi öğretmen ve öğrenciye çeşitli kolaylıklar sağlar. Gerçek sınıflarla kıyaslandığında sanal sınıfların en önemli avantajı istenilen yerden öğrenme ortamına katılım sağlanabilmesidir (İşman, 2005). Elbette avantajlarının yanı sıra sanal sınıf ortamlarında, internet bağlantısı sorunları, kamera, mikrofon gibi donanımsal sorunlar ve alt yapı eksikliği gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Özden, 2008).

Sınıf Yönetimi

Bilginin çok hızlı bir şekilde değiştiği 21. yüzyılda, bireylerden de bu değişime uyum sağlaması beklenmektedir. Elbette bu beklentileri gerçekleştirebilmenin en önemli yolu eğitimidir (Erdoğan, 2008; Tunca, 2010). Eğitimin en temel öğelerinden biri olan öğretmenler, değişime uyum sağlayabilen, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilen, donanımlı ve nitelikli bireyleri topluma kazandırır. Farklı özelliklere sahip olsalar dahi öğretmenlerin belirlenen eğitim-öğretim hedeflerine ulaşması beklenir. Bu beklentileri karşılayabilme sürecinde etkili bir sınıf yönetimi önemlidir (Yılmaz, 2007). Sınıf yönetimi, öğrenmenin gerçekleştirildiği ortamın belirli kurallar ve koşullar çerçevesinde yönetilmesidir (Tertemiz, 2009). Düzgün (2016), sınıf yönetimi kavramını, eğitim ve öğretimde yer alan hedeflere ulaşabilmek için temel bileşenlerden olan öğrenci, fiziksel ortam ve materyalleri, bu hedeflere yönlendirilmesi şeklinde tanımlamıştır. Zamanın etkili kullanımı, öğrenci ve sürecin doğru yönetilmesi ve öğrencilerin çalışmalarına uygun ortamların hazırlanması, sınıf yönetimi kapsamında yer almaktadır (Kaplan, 2019). Öğretmen tarafından gerçekleştirilecek etkili bir sınıf yönetimi, öğrencinin sorumluluk duygularını geliştirerek onlara becerilerini nasıl düzenleyebileceklerini gösterir (Karip, 2017). Bir dizi etkinliklerden oluşan sınıf yönetimi beş boyutta ele alınmaktadır; fiziksel düzen (ortamın genişliği, ısı ışık, renk, gürültü vb.), plan-program etkinlikleri, zaman yönetimi, sınıf içi ilişkiler ve davranışlardır (Başar, 2001).

Fiziksel düzen boyutu, sınıf ortamı ile ilgili düzenlemeleri barındırmaktadır. Sınıfın ısı, ışık, temizlik, estetik, oturma düzeni, sınıfın genişliği, eşyaların sınıf alanına oranı, etkinliklerin yapılabilmesi için sınıfın bölümlenmesi ve öğrencilerin gruplandırılması gibi özelliklerini ifade etmektedir (Başar, 2001; Murdick & Petch-Hogan, 1996). Murdick ve Petch-Hogan (1996) göre öğretmen ilk olarak sınıfın fiziksel özelliklerini gözden geçirmelidir. Öğrenci özelliklerine göre düzenlenmemiş bir sınıf ortamı istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Plan ve program etkinliklerini kapsayan ikinci boyutta ise, öğretmenin bir lider olarak sınıfta eğitim-öğretim etkinliklerini sürdürmesidir. Sınıf etkinliklerinin yıllık ve günlük olarak planlanması sınıf ortamını bozucu davranışları da azaltacaktır (Dağlı vd., 2009; Murdick & Petch-Hogan, 1996).

Üçüncü boyut, zaman yönetimini kapsayan etkinliklerdir. Öğretim etkinliklerinin önceliklerine göre sıraya konulması, zaman ve geçişlerin planlanması, ders için gerekli ön hazırlıkların yapılması, ders

süresince ortaya çıkabilecek sözel olmayan davranışların tanımlanması bu boyutta ele alınmaktadır (Murdict & Petch-Hogan, 1996). Sınıf süreçlerinin dikkatli planlanması, zamanın tümünün eğitsel amaçlı etkinlikler için kullanılmasına olanak tanır (Başar, 2001).

Sınıf içi ilişkilerin düzenlenmesini içeren dördüncü boyutta, sınıf kurallarının oluşturulması ve öğrencilere benimsetilmesi, öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ilişkilerinin düzenlenmesine ilişkin etkinlikleri ifade etmektedir (Dağlı vd., 2009; Murdict & Petch-Hogan, 1996).

Beşinci boyut ise, davranış düzenlemelerini kapsamaktadır. İstenen davranışların sergilenmesi için, sınıf ikliminin oluşturulması, ortaya çıkacak sorunlar için önceden önlem alınması, kurallara uyumun sağlanması ve istenmeyen davranışların değiştirilmesi bu boyutta yer almaktadır (Başar, 2001; Murdict & Petch-Hogan, 1996)

Etkili ve verimli bir öğrenme ortamı sağlamanın ön koşullarından biri, iyi bir sınıf yönetimidir. Son yıllarda uzaktan eğitim uygulamalarının yaygınlaşması ile sınıf yönetimi yüz yüze eğitimde olduğu gibi sanal sınıf ortamlarında da önem kazanmaya başlamıştır (Polat & Özcan, 2018). Sanal sınıflar, farklı mekanlarda bulunan öğrencilerin eş zamanlı olarak öğretmen rehberliğinde bir araya geldiği ortamlardır (Clark & Kwinn, 2007). Sanal sınıf ortamları bireylerin yüz yüze eğitimde yaşadığı fiziksel yetersizlik, coğrafi uzaklık, öğretmen yetersizliği, insanların çalışma durumu gibi olumsuzlukların giderilmesine imkân sağlamaktadır (Uşun, 2006).

Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında/Sanal Sınıflarda Sınıf Yönetimi

Gelişen teknoloji ile oluşan değişim ve dönüşüm süreçleri eğitim kurumlarını, bilgiye erişim şeklini ve tüm bireyleri doğrudan etkilemektedir. Her sistemde olduğu gibi eğitim sistemi de bu değişim ve dönüşüm süreçlerinden etkilenmiş olup bu dönüşüm sürecine uyum sağlamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki bu hızlı dönüşüm COVID-19 salgını ile yeni bir boyut kazanmıştır. Daha önceleri eğitim sisteminde bir seçenek olarak değerlendirilen uzaktan eğitim, pandemi döneminde yüz yüze eğitimin yapılamadığı tüm okullarda tek seçenek olarak uygulanmıştır. Pandemi döneminde de ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullar COVID-19 nedeni ile 13 Mart 2020 tarihinde yüz yüze eğitime ara vermiş ve uzaktan eğitime geçiş kararı alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı bu süreçte eğitimi kesintiye uğratmamak adına öğretmen ve öğrencilerin faydalanabileceği çeşitli uzaktan eğitim materyalleri geliştirmiştir. TRT, EBA-TV kanalı ile ilkökul, ortaokul ve lise seviyesindeki tüm kademelere yönelik içerikler yayınlamıştır. Öğretmenler ise çeşitli çevrimiçi araçları kullanarak yüz yüze eğitim süreçlerini, çevrimiçi öğrenme ortamlarına taşımışlardır. Yapılan bu uygulamalardaki temel amaç acil bir kriz durumunda olabildiğince hızlı ve güvenli bir şekilde eğitim-öğretim hizmetlerine uzaktan da olsa erişim sağlamaktır (Öz, Aydemir, & Erdamar, 2023). Bu bağlamda tüm eğitim kademelerinde acil uzaktan eğitime geçiş yapılmıştır. Öğretme ve öğrenme öğelerini bir araya getiren uzaktan eğitim, öğrenenlere yaş, mekan, zaman, öğrenme yöntemi bakımından; bireysellik, esneklik ve bağımsızlık sunar (Akyürek, 2020). Ayrıca, bireylere eğitsel materyalleri uygun ve esnek bir biçimde sunabilen, farklı öğrenme tekniklerinin sürece dahil edilebildiği ve yenilenebilen, etkili bir öğrenme biçimidir (Sezgin, 2021). Nitekim dünya çapında yaşanan COVID-19 salgınında okulların kapatılması ile eğitimde devamlılığı sağlayabilmek için planlı uzaktan eğitim faaliyetlerinden farklı olarak, acil uzaktan eğitim uygulamaları gündeme gelmiştir. Pandemi dolayısıyla acil olarak uygulanan uzaktan eğitim uygulamaları ile süregelen uzaktan eğitim faaliyetleri birbirinden farklılaşmaktadır (Canpolat & Narin-Canpolat, 2020). Uzaktan eğitim iyi planlanmış, sistemli ve kuramsal bir altyapıya sahip öğretim modeli iken, acil uzaktan eğitim kriz durumlarında öğrenenlere öğretimsel destek sunabilmek için çeşitli teknolojik araç gereçlerden yararlanılarak gerçekleştirilen eğitim çalışmalarıdır (Sezgin, 2021: s. 275). Bozkurt (2020) iki kavram arasındaki farkı ise şu şekilde açıklamıştır. Acil uzaktan eğitimi zorunluluk uzaktan eğitim ise planlı yürütülen bir seçenektir. Acil uzaktan eğitim var olan ihtiyaçlara yönelik geçici çözümler üretirken, uzaktan eğitim yaşam boyu öğrenmeye katkı sunacak çözümler arar. Acil uzaktan eğitim kriz anında var olan olanaklarla eğitimi sürdürmeye çalışırken, uzaktan eğitim belirli bir amaç için planlı ve sistematik etkinliklerle eğitimi süreklilik haline getirmeye çalışır. Dolayısıyla zorunlu uzaktan eğitim kriz durumlarında yüz yüze eğitime ara verilmesi durumunda kısa süreliğine

oluşturulan bir seçenek olmuştur. Karşılayabileceği eğitim ihtiyacı sınırlı olduğundan uzaktan eğitimden farklılık göstermektedir (Demiröz, 2022).

Sanal sınıflar, öğrencilerin eş zamanlı ancak farklı mekanlardan çevrimiçi olarak katıldıkları farklı ortam araçları ile iki yönlü iletişim sağlayan, ekran paylaşımı ile içeriklerin görsel olarak aktarılmasına olanak sunan, etkileşim ve küçük grup etkinliklerine imkan sunan, daha sonra izlenebilmesi için oturumların kaydedilebildiği bilgisayar destekli ortamlardır (Arslan & Şumuer, 2020; Clark & Kwinn, 2007). Sanal sınıf kavramı yerine eş zamanlı çevrimiçi ortam, web konferans gibi kavramlar da kullanılmaktadır (Elkins & Pinder, 2015). Öğretmenin öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra bir diğer önemli görevi sınıf yönetimidir (Gökalp & Gönülal, 2017). Doyle'a (1986) göre sınıf yönetimi, sınıfta yaşanan düzen problemlerini çözmek için öğretmenlerin kullandıkları strateji ve eylemlerdir (Aktaş, 2019). Sınıf sosyal bir sistem olduğu için sınıfın organizasyonu ve yönetimi öğretmenin sorumluluk alanındadır (Gökalp & Gönülal, 2017). Öğrencinin başarısında, öğretim ve sınıf yönetimi arasındaki ilişki göz ardı edilemez. Çetiner'e (2019) göre etkili bir sınıf yönetiminde, öğretmenin liderlik özellikleri, sınıf içi iletişim, motivasyon yönetimi, sınıf içinde zamanın kullanımı, organizasyon ve öğrenme ortamı oluşturma, sınıf kurallarını oluşturma ve geliştirme gibi birçok unsurdan söz edilebilir (Gökalp & Gönülal, 2017). Sarıtaş'a (2006) göre sınıf yönetimi, öğrenci, öğretmen, program, zaman, içerik, mekan, teknoloji arasında eşgüdüm ile gerçekleştirilen ve sınıfı öğrenmeye uygun bir ortama dönüştürmeye yönelik etkinliklerin tamamı olarak tanımlanabilir. Chickering ve Gamson (1987) yaptıkları çalışmada geleneksel sınıf yönetimini yedi ilkeye dayandırmıştır. Bu ilkeler; öğrenci- öğretmen etkileşimi, öğrenciler arasındaki işbirliği, aktif öğrenmenin teşvik edilmesi, dönütlerin hızlı verilmesi, ders süresi, büyük beklentiler ve farklı öğrenme yöntem ve yeteneklerine saygı duyulmasıdır. Bu ilkeler dikkate alındığında geleneksel sınıf yönetimini etkileyen ilkelerin sanal sınıf yönetimini de etkilediği görülmektedir. (Çelikten & Ayyıldız, 2022).

Sanal sınıf yönetimi, etkili bir öğrenme için uygun bir öğrenme ortamının sağlanması, bilginin teknoloji tabanlı paylaşılması, öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için sanal sınıf düzeninin ve kurallarının oluşturulması ve sürdürülmesi şeklinde tanımlanabilir (Ceylan, 2020). Sanal sınıf tanımında yer alan bu özellikler, öğretmenlerin sanal sınıf yönetimini verimli bir şekilde gerçekleştirebilmesi için, derslerin planlanması, tasarlanması ve sunumu, öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesi, öğrenci davranışlarının yönetimi gibi konularda yeterli olmasını gerektirmektedir (Can & Gündüz, 2021). Sanal sınıf yönetimi öğeleri; sanal ortam, öğrenci, öğretmen, yöntem, teknik, içerik, organizasyon, teknoloji, öğretim stratejileri, öğrenme materyalleri şeklinde ifade edilebilir. (Ceylan, 2020; Can, 2020). Ceylan (2020) yaptığı çalışmada sanal sınıf yönetim boyutlarını; fiziksel yerleşme, ilişki yerleştirme, planlı etkinlik, davranışsal yerleştirme ve zaman yönetimi şeklinde sınıflandırmıştır. Can (2020) yaptığı çalışmada sanal sınıf yönetimi boyutlarını, öğretim ortamı, davranışların yönetimi, öğretimin yönetimi, motivasyon, etkileşim, teknolojinin yönetimi, özel gereksinimli olan öğrencilerin yönetimi ve zaman yönetimi olarak sekiz boyutta incelemiştir. Akdeniz ve Uzun (2022) tarafından yapılan çalışmada sanal sınıflarda sınıf yönetimi, öğretmenlerin yeterlik alanları, öğretmenlerin ortamı, öğrenci, ebeveyn ve okul yönetimi, zaman yönetimi, teknoloji ve ortam kaynaklı problemler, öğretim yöntem ve teknikleri şeklinde 9 tema altında toplamıştır. Şeker vd. (2022) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin sanal sınıflarda, teknolojik sorunlar, öğrenci davranışlarından kaynaklı problemler, zaman yönetimi sorunları yaşadığı sonucunu elde etmiştir. Bu çalışmaya göre öğrenciler, dinleme ve sözel olmayan iletişim becerilerinin sanal sınıf ortamlarında sekteye uğradığı sonucunu elde etmiştir.

Alanyazın incelendiğinde sanal sınıf yönetimine ilişkin çeşitli araştırmalara rastlamak mümkündür. Ertuğ ve Gündüz (2021), araştırmalarında öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterlikleri konusunu ele almış ve öğretmenlerin sanal sınıf yeterliklerinin genel olarak yüksek olduğu sonucunu ortaya koymuşlardır. Arslan vd. (2021), yaptıkları çalışmada sanal sınıf ortamlarında sınıf yönetimi ve çözüm önerileri konusunu ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, teknoloji, motivasyon eksikliği, öğrenci yönetimi, plan-program etkinlikleri, öğrencilerin hazır bulunuşluğu, fiziksel ortam, zaman yönetimi, öğrenci davranışlarının düzeltilmesi boyutunda sorunlar

yaşamaktadır. Can (2020), yürüttüğü araştırmada sanal sınıf yönetimine ilişkin ilkeler, uygulamalar ortaya koymuştur. Araştırmada elde edilen sonuca göre, sanal sınıf yönetimi ile geleneksel sınıf yönetimi farklı özelliklere sahiptir. Sanal sınıflarda teknolojik altyapının yetersiz olduğu, öğretmenlerin sanal sınıflar konusunda eğitim alması gerektiği ve bu ortamlar için yasal ve pedagojik düzenlemelerin de yapılması gerektiği sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca, sanal öğretimin etkili olabilmesi için öğretmenlerin yeterli düzeyde içerik bilgisine, ders tasarım bilgisine, öğretme ve değerlendirme becerisine sahip olması gerektiği vurgulanmıştır (Can, 2020; Ceylan, 2020; Kaya, 2011). Yılmazsoy vd. (2018) sanal sınıf üzerinden eğitim gören öğrencilerin sınıf yönetimine ilişkin yaptıkları araştırmada, öğrencilerin sanal sınıf ortamlarında hem diğer arkadaşları ile hem de öğretmen ile kolaylıkla iletişim kurabildiği, ders planlamasının iyi yapılması durumunda öğrenme motivasyonlarının arttığı sonucuna ulaşmıştır. Polat (2016) yaptığı çalışmada sanal sınıf ortamlarında sınıf yönetimini incelemiş ve araştırma sonucunda yüz yüze ortam ile sanal sınıf ortamlarında öğrencilerin güdülenmesi bağlamında bir farklılık olmadığı sonucunu elde etmiştir. Araştırmada, öğretim elemanlarını sanal sınıf ortamları ile ilgili bilgilendirilmesi gerektiği ve sanal sınıf ortamlarında öğrencilerin aktif olduğu, motivasyonu artırıcı etkinliklerin tasarlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada sanal sınıflarda etkili bir öğrenme ve öğretme gerçekleştirilmesinde öğretmenin yönetim sorumluluğu göz ardı edilemez.

Hem sanal sınıflarda hem de yüz yüze eğitimin yapıldığı sınıflarda verilen derslerin amacına erişmesine katkı sağlayan en önemli yeterliliklerden birinin sınıf yönetimi becerisi olduğu söylenebilir (Arslan & Şumuer, 2020). Sanal sınıflarda yürütülen eğitim faaliyetlerinin etkili olabilmesi için bu ortamlarda sınıf yönetimine dair temel ilke ve kuralların ne olması gerektiği sorusunu da gündeme getirmiştir (Alsahrani, Ahmed, & Ward, 2017; Can, 2020). Pandemi süreci ile birlikte öğrencilerin öğretmen ile olan ilişkilerinde boşluğun arttığına yönelik çeşitli araştırma bulguları vardır. Bu durum öğretmen ve öğrenci arasındaki fiziksel uzaklıktan kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu ise sanal sınıf yönetimde yaşanacak problemler olacaktır. Öğretmenlerin sanal sınıf ortamında başarılı olabilmesi için başarılı düzeyde öğretim sağlamaya yardımcı olacak sanal sınıfa yönelik sanal pedagoji ilkelerinin uygulanması gereklidir. Öğretmenin sanal sınıf ortamlarında zorlanma nedenlerinden biri de hiç tanımadıkları bu ortamda sınıf yönetimini sağlamaya çalışmasıdır (Can, 2020; Rufai vd., 2015). Pandemi süreci ile geleneksel sınıf yönetimi uygulama ve ilkeleri ile sanal sınıf yönetimi ilke ve uygulamalarının farklılık gösterdiği görülmüştür. Hem geleneksel sınıf yönetiminin hem de sanal sınıf yönetimde öğretmenlerin karşılaştığı sınıf yönetimi problemleri de farklılık göstermektedir. Ancak, alanyazında da belirtildiği gibi sanal sınıf yönetimi boyutlarına yönelik kapsamlı ve kesin bir sınıflandırma bulunmamaktadır. Sınırlı sayıdaki araştırmalar içinde, Ceylan'ın (2020) çalışmasında geleneksel sınıf yönetimi boyutlarına benzer bir sınıflandırma yaptığı ve bu sınıflandırmada, fiziksel düzenlemeler, plan-program etkinlikleri, ilişki düzenlemeleri, davranış düzenlemeleri ve zaman yönetimi boyutlarının incelendiği görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada uzaktan öğretim yapan öğretmenlerin sanal sınıf yönetim süreçlerine (*Davranış, Ortam, Zaman, Sınıf-içi ilişkiler, Plan-program*) ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Bu çerçevede çalışmanın amacı sanal sınıflarda ders veren öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerinin belirlenmesidir. Bu bağlamda, çalışmanın araştırma problemi;

- Sanal sınıflarda ders veren öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçleri nasıldır? Sorusuna cevap aramaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Farklı branş öğretmenleri tarafından sanal sınıflar üzerinden verilen derslerin öğretmenlerdeki sanal sınıf yönetimi süreçlerine yansımaları incelemek ve belirleyebilmek için nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli uygulanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması; bir olay ya da durumun nedenlerini ve sonuçlarını anlamak, tanımlamak ve betimlemek için kullanılan araştırma yöntemidir. Elde edilen sonuçlarla olayın ya da durumun hangi sebeple o

biçimde oluştuğu ve gelecekte yapılan çalışmalarda hangi noktalara daha çok önem verilmesi gerektiğini ortaya koyar (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 39). Bu model çerçevesinde yürütülen çalışmada farklı ortaokullarda görev yapmakta olan çeşitli branş öğretmenlerinin sanal sınıflardaki sınıf yönetimi süreçlerine ilişkin görüşleri dikkate alınmıştır.

Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırmadaki çalışma grubu amaçlı örnekleme yoluyla çeşitli branşlardan seçilmiş ve uzaktan öğretim yapan 10 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcı grubu Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki (İç Anadolu, Akdeniz, Karadeniz vb.) ortaokullarda görev yapmakta olan ve çeşitli branşlardan seçilmiş öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu örnekleme yönteminde seçim için önemli olduğu düşünülen ölçütler belirlenerek, seçilen örneklemin araştırma evreninin bütününe temsil ettiği düşünülür (Tavşancıl & Aslan, 2001, 56).

Tablo 1. Araştırmanın Çalışma Grubu

	<i>Yaş</i>	<i>Branş</i>	<i>Deneyim</i>	<i>Kademe</i>
Ö1	42	Fen Bilimleri	18	Ortaokul
Ö2	45	Beden Eğitimi	6	Ortaokul
Ö3	34	Fen Bilimleri	10	Ortaokul
Ö4	39	Müzik	15	Ortaokul
Ö5	29	Matematik	7	Ortaokul
Ö6	36	Sosyal Bilgiler	11	Ortaokul
Ö7	37	Fen Bilimleri	14	Ortaokul
Ö8	34	İngilizce	7	Ortaokul/İlkokul
Ö9	36	Bilişim Teknolojileri	10	Ortaokul
Ö10	34	Matematik	9	Ortaokul

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak için çevrimiçi ders yürüten öğretmenlerin sanal sınıflardaki sınıf yönetimi süreci ile ilgili yedi soruluk yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları kapsamında öğretmenlere sanal sınıflarda sınıf yönetimi ile ilgili karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri soruldu. Öğretmenlerden bu sorulara ilişkin verdikleri cevapları, sanal sınıf ortamından örnekler vererek açıklamaları istendi. Açıklamalar araştırmacılar tarafından beş boyut çerçevesinde analiz edildi. Ayrıca, Çalışma grubundaki öğretmenlerle yüz yüze gerçekleştirilen mülakatlar ses kayıt cihazı kullanılarak minimum 20 dakikalık sürede gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden elde edilen görüşme kayıtları Google Dokümanlar sesle kayıt özelliği ile transkript edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme formu ile toplanan veriler betimsel içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi; belirli kuralları içeren kodlamalarla metne ait sözcüklerin içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik teknik olarak literatürde belirtilmiştir (Büyüköztürk vd., 2013; Yıldırım & Şimşek, 2008). Verilerin analizinde araştırmacılar tarafından ortaya çıkarılan sanal sınıflardaki sınıf yönetimi süreçlerine ilişkin kodlamalar Başar (2001) çalışmasında belirtilen sınıf yönetimi boyutlarına göre gruplandırılmıştır.

Geçerlilik ve Güvenirlilik

Nitel çalışmalarda süreç boyunca farklı veri toplama araçları kullanılarak elde edilen verilerin birçok kanaldan doğrulanabilmesi önemlidir. Buradan hareketle araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak ve kodlayıcı tutarlılığı açısından araştırmacıların her biri ayrı ayrı verileri analiz ederek tutarlılıkları incelenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırmacıların birbirinden bağımsız olarak kullandıkları kodların tutarlılığı “Görüş birliği” ya da “Görüş ayrılığı” yapılarak belirlenmiştir. Bu çerçevede öğretmenlerin ifadeleri için aynı kodu kullandıkları durumlar görüş birliği, farklı kodu kullandıkları durumlar ise görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde yapılan veri analizinin güvenilirliği; $[\text{Görüş birliği} / (\text{Görüş birliği} + \text{Görüş ayrılığı}) \times 100]$ formülü kullanılarak

hesaplanmıştır (Miles & Huberman, 1994). Kodlayıcılar arasındaki ortalama güvenilirlik % 85 olarak bulunmuştur. Araştırma probleminin belirlenmesi, verilerin çözümlenmesi, sonuçların çıkarılması, çalışma grubunun seçilmesi ve içerik analizine dayanan tema, kodların açıkça belirlenmesi bulguların aktarılabilir olduğunu göstermektedir.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, sanal sınıflarda eğitim etkinliklerini sürdüren ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetimi süreçlerine ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Bu süreçler davranış, ortam, zaman, sınıf-içi ilişkiler, plan-program temaları altında yapılandırılmıştır (Başar, 2001). Bu temalar bulgular bölümünde her bir tema ayrı ayrı sınıflandırılarak sunulmuştur. Sınıf yönetimi süreçlerinin sanal sınıf ortamlarına yansımalarının incelendiği bu çalışma da öğrencinin ilgisizliği, öğrenen motivasyonundaki artış, öğrencinin fiziksel ihtiyaçları, dikkat çekme süreçleri ve öğrenme kayıpları da sanal sınıf yönetimi sürecini etkileyen diğer faktörler olarak değerlendirilebilir.

Davranış

Davranış temasında çevrimiçi derslerin işlenmesi süresince ortamdaki kaynaklanan bir takım davranış değişiklikleri meydana gelmiştir. Bu değişimler bazen öğrenci davranışları bazen öğretmen davranışları bazen de dersin doğası gereği gelişen değişimler olarak nitelendirilebilir. Bu kapsamda Tablo 2’de ortaya çıkan durumlar çevrimiçi öğrenme ortamlarında işlenen ortaokul düzeyindeki derslerde ortaya çıkan davranışları yansıtmaktadır.

Tablo 2. Sanal Sınıflarda Davranışa İlişkin Durumlar

Disiplin dışı davranışlar	%85
Sanal zorba davranışlar	%40
Öğrencinin olumsuz davranışları (kamera açmama, ses kapatma vb.)	%50
Öğretmenin sınıfa müdahalesinde zorluk	%50
Öğretmenin ortama müdahalesinde zorluk	%60
Devam-devamsızlık	%35

Tablo 2’de belirtilen ve çevrimiçi öğrenme ortamlarındaki derslerde ortaya çıkan davranışlardan özellikle disiplin dışı davranışların frekans değerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Her branş öğretmenin özellikle belirtmiş olduğu bu davranış durumu ile ilgili olarak Matematik branşından Ö5 kodlu öğretmen “*öğrencinin derse katıldığı ortam uygun değilse kamera veya sesi açmakta isteksiz oluyorlar hatta bazen arka planda bazı öğrenciler yemek yerken veya oyun oynarken derse katılıyorlar bu durumda kamera açık olmadığından ve göz teması kurulmadığından öğrencilerin derse konsantrasyonunu sağlamak ve disiplin edebilmek sıkıntılı bir hal alıyor*” şeklindeki ifadesiyle öğrencinin sanal derslerde disiplin dışı davranış sergilediğini fakat buna müdahale edemediklerini vurgulamıştır. Davranış temasında öne çıkan bir diğer yansıma ise öğrencinin ders anlatımı süresince kamera açmama, ses kapatma vb. öğrenme ortamından kaynaklı ve öğretmenin öğrenciyi takip etmesine engel teşkil eden durumlardır. Benzer şekilde öğrencilerin ekran ardında öğretmenine veya akranlarına karşı ders süresince göstermiş olduğu sanal zorba davranışlar da öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerini ve çevrimiçi derslerin işlenmesini zorlaştıran davranış durumlarıdır. Sanal sınıf ortamında ortaya çıkan bu davranışa ilişkin öğretmenlerden Ö10 süreci şu ifadelerle belirtmiştir. “*Öğrencilerin dersi sabote etmeye çalışmaları örneğin; ekrana veya arkadaşlarına farklı mesajlar yazmaları ya da ders esnasında farklı sesler çıkarmaları, dersi açıp derste görünüp kalkıp gitmeleri, dersle ilgili soru sorulduğunda cevap vermemeleri*” gibi durumların dersin işlenmesini olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu ve benzeri olumsuz davranışların sanal sınıf ortamlarında ders veren öğretmenlerin sınıf otoritesini kaybettirdiğini, öğretmenin sınıfa müdahalesini zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Sanal sınıf ortamlarındaki öğrencilerin ortamdaki kaynaklanan örneğin; kamera kapama, ses açma vb. sorunların öğretmenin müdahalesini zorlaştıran durumlar olduğunu vurgulamışlardır. Sanal sınıflarda ders işleyen öğrencilerin devam-devamsızlığa ilişkin derse katılım

sorunlarının arttığı belirtilirken ara branş/seçmeli derslere neredeyse hiç katılmayan öğrencilerin olduğu ifade edilmiştir. Konu ile ilgili olarak Müzik öğretmeni Ö4 “*Öğrencilerin duyarsız olması velinin müzik dersini gereksiz görmesi ve öğrenciyi derse katmamak*” ve bu durumun öğretmendeki yansıması ise “*Katılımda çok sorun yaşıyorum bazı öğrencilerimi hiç tanımıyorum mesela yeteneği nedir bilmiyorum bu benim için gerçekten büyük bir problem*” şeklindeki açıklamalarıyla davranışa ilişkin devam devamsızlık sorunlarını ortaya koymuştur.

Ortam

Sanal sınıf ortamlarındaki sınıf yönetimi süreçlerinden ortama ilişkin durumlar üç alt tema da değerlendirilmiştir. Bu temalar dijital içerik, katılım ve donanım temalarıdır. Bu alt temalara ilişkin durumlar Tablo 3’ te belirtilmiştir.

Tablo 3. Sanal Sınıflarda Ortama İlişkin Durumlar

<i>Dijital İçerik</i>	İçeriğe rahat ve hızlı erişim	% 100
	Kazanım-ortam uyumsuzluğu	% 60
	Beceri kazandırılmama (uygulamalı dersler)	% 35
	Dijital içerik (erişim, paylaşım, sınav yapabilme) çeşitliliği,	% 25
	Farklı içerik türlerini sunma (ses, animasyon vb.)	% 40
<i>Katılım</i>	Sanal sınıfa katılım sorunu	% 100
	Dönüt zorluğu	% 20
	Dikkat dağınıklığı	% 35
	Sosyo-ekonomik sorunlar	% 50
	Yüksek oranda (%65) öğrenci katılımı	% 80
	Öğrenci daha etkin	% 25
	Öğretmenin teknolojik bilgi eksikliği	% 40
<i>Donanım</i>	Ortam kaynaklı dönüşümler	% 100
	Bireyselleştirilmiş öğrenme ortamı	% 30
	Ortamın kullanılabilirliği, elverişliliği (internet hızı vb.)	% 90
	Ortam kaynaklı müdahale ve kontrol sorunu	% 100
	Kamera-özel hayatın gizliliği	% 20
	Grupla çalışmama	% 10
	Donanımsal sorunlar (kamera-mikrofon-ses karışıklığı)	% 80
	Sanal ortamın verimsizliği	% 50
	Ortam sorunları (gürültü, ses vb.)	% 60
EBA’ya erişim sorunu	% 15	

Sanal sınıflardaki sınıf yönetimi süreçlerinde Ortama ilişkin durumlar dijital içerik, katılım ve donanım olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Bu başlıklardan sanal sınıf yönetimi sürecini çoğunlukla doğrudan etkileyen faktör donanımsal yansımalar olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle donanımsal sorunlar örneğin; kamera mikrofon eksikliği, internet hız sorunları vb. teknik sorunlar sanal sınıf ortamlarındaki öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerini olumsuz etkileyen faktörlerdir. Öğretmenlerden ortama ilişkin donanımsal sorunlardan kaynaklı sınıf yönetiminde sıkıntı yaşayan Ö10 ders sürecini şu şekilde açıklamıştır. “*En büyük sorun zaten öğrencilerdeki donanım eksikliğiydi. Mesela çoğu öğrencinin bilgisayarı, tableti veya derse katılabileceği bir telefonu yoktu. Diyelim ki katılıyorlar. Katıldıkları zaman dersin kesilme ihtimali çok yüksek. Çeşitli sebeplerden (yaşanılan yer, bant genişliği, internet hızı) dolayı interneti yeterli gelmiyor ve internet kesintisi çok fazla oluyordu. Bu defa sistemden düşen öğrencileri tekrar toparlayana kadar dersin süresi geçiyordu*”. Benzer şekilde bu ortamları verimsiz olarak değerlendiren öğretmen ve öğrenciler teknik sıkıntılardan dolayı EBA’ya erişim sorunları yaşamışlardır. Ayrıca, sanal ortamları bilinçli kullanamayan öğrencilerin özel hayatın gizliliği noktasında kamera açma ve kapama süreçlerini doğru bir şekilde yürütemedikleri görülmüştür. Bunun yanında, sanal sınıflardaki tüm öğrencilerin seslerini açmalarından kaynaklı ses karışıklıkları gibi sanal sınıf ortamındaki öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerini olumsuz şekilde etkileyen durumlar da yaşanmıştır. Bazı öğretmenler yüz-yüze öğrenme

ortamındaki grup çalışmalarını bu ortamda uygulayamadıklarından şikayetçi olurken bazıları ise ortamdan kaynaklı kontrol ve müdahale sorunlarının sınıf yönetimi süreçlerini olumsuz etkilediğinden bahsetmişlerdir. Diğer yandan sanal sınıf ortamlarının dijital dönüşüm sürecini hızlandırdığını bu ortamların kullanışlı ve elverişli ortamlar olduğunu ayrıca bireyselleştirilmiş öğrenmeyi teşvik ettiğini ifade eden öğretmenler de vardır. Bu öğretmenlerden Ö1 *“Tabiki davranış anlamında öğrenciler biraz daha rahat oluyor. Sorumluluğunu bilen öğrenci için bu ortamlar öğrenciye esneklik sağladığı için bu durum bir avantajdır. Aslında sınıfta gösterdiği davranışın aynısını sanal ortamda da göstermiş oluyor ve etkin rol alan öğrenci süreci kendi lehine çevirebiliyor.”* Şeklindeki ifadesi ile sorumluluk sahibi öğrenciler için bu ortamların elverişli olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, öğretmenlerden Ö8 *“Öğrenci davranışı anlamında olumlu durumlar oluyor yüz-yüze öğrenme ortamlarına katılmayan çocuk sanalda daha rahat katılım sağlıyor.”* şeklinde ifadesi ile ortamların esnek ve öğrenciyi teşvik edici olduğunu belirtmiştir. Sanal sınıf ortamlarında sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin donanım yetersizliğinden kaynaklı derse katılımlarında düşüş olduğu benzer şekilde sanal sınıf ortamlarına girişlerden kaynaklı katılım sorunlarının olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin dikkatlerini derse toplamada yaşanan sorunlar ve dönüt verme zorluğu öğrenci katılımını olumsuz etkileyen ortam boyutuna ilişkin durumlardır. Bazı branş öğretmenleri ise sanal sınıf ortamlarında derslerine katılımın %65 gibi bir oranda olduğunu ve öğrencilerin daha etkin performans sergilediklerini ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili olarak Fen Bilimleri branş öğretmeni Ö1 *“Öğrenci bir anlamda bireysel eğitim alıyor yüz yüze eğitimde gürültü oluyor cam açık oluyor, Soğuk oluyor. Öğrenci olumsuz hava koşullarında okula gelemiyor veya kıyafet vb. okul kuralları ve disiplin sorunlarından dolayı derse katılamayabiliyor. Her şey öğrenciyi etkiliyor ama sanalda fiziksel etkenleri ortadan kaldırmış oluyorsunuz. Öğrenciyi etkileyecek bir durum yok. Örneğin yüz yüze eğitimde susadınız ve su içmek için öğretmenden izin almanız gerekiyor ve bu durum öğrenmenizi, derse katılımınızı olumsuz etkiliyor. Bu ve benzeri sorunlar sanal sınıf ortamlarında sınıfa yansımıyor. Sonuç olarak uzaktan eğitim bence eğer doğru bir şekilde kullanılırsa birebir eğitime denk gelebilecek düzeyde etkili olabilir”* şeklindeki açıklamalarıyla bu durumu özetlemiştir. Sanal sınıflardaki ortamdan kaynaklı sınıf yönetimi süreçlerinden dijital içerik boyutunda ise içeriğe rahat ve hızlı erişimin, dijital içerikten kaynaklı erişim, paylaşım, sınav yapabilme çeşitliliği sağladığı ve farklı içerik türlerinin (ses, animasyon vb.) sunulabildiği ortamlar olarak ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin Beden Eğitimi öğretmeni Ö2 kazanım-ortam uyumsuzluğunu şu ifadelerle betimlemiştir. *“Konu olarak yüzeysel anlatıyorum. Yani kazanımlar sanal sınıf için uygun değil. Örneğin turnuva düzenlenmeli diyor nasıl yapabilirim turnuvayı mecburen ev için öğrencinin yapabileceği etkinlikler hazırlıyorum. Evde yaparak eğlenebilecekleri sporları anlatmaya çalışıyorum”*. Fen Bilimleri branş öğretmeni Ö3 ise bu durumu şu ifadelerle betimlemiştir. *“Müfredatta bulunan kazanımların belli bir kısmını yapamıyorum sanalda. Deneyler oluyor mesela bizim dersimiz için onları yapamıyoruz. Uygulama gerektiren kazanımları yapamıyoruz mesela. O durumda da öğrenciye bırakıyorum sunumda anlatıyorum deneyi öğrencilerden yapmak isteyen olursa evde yapabilir diyorum. Yüz yüze eğitimde bu uygulamaları yapıyorduk ama sanalda yapmak mümkün olmuyor. Uygulamaya dönük kazanımları da sanal ortamda sözel olarak uygulamaya çalışıyoruz.”* Özetle, sınıf yönetimi süreçlerinin sanal sınıf ortamlarına yansıma durumları incelendiğinde yüz-yüze öğrenme ortamından çevrimiçi öğrenme ortamına geçiş yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerinde de değişimler ve sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Ortamla birlikte dijital içerik, katılım ve donanım faktörlerinin de öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi süreçlerini doğrudan etkileyen faktörler olduğu görülmektedir.

Zaman

Sanal sınıf ortamlarında ders işleyen branş öğretmenlerinin Zaman boyutuna ilişkin sınıf yönetimi süreçleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Sanal Sınıflarda Zamana İlişkin Durumlar

Zaman yönetimi sorunsuz	
Yeterli süre	%50
Öğretim programı kaynaklı	%50
Zaman yönetimi sorunu	
Ortamdan kaynaklı zaman yönetimi sorunları	%100
Katılımdan kaynaklı zaman yönetimi sorunları	%50
Teknik sorunlardan kaynaklı zaman yönetimi sorunları	%60

Bu tabloda sanal sınıflarda ders işleyen öğretmenlerin branşlarının doğasına uygun olarak bazı derslerde süre sorunlarının ortadan kalktığı bazı derslerde ise sürenin yeterli gelmediği ve bu durumla ilgili olarak zaman yönetiminde sorunlarla karşılaşıldığı görülmüştür. Ders işleme sürecinde süre sorunu yaşayan ve bundan dolayı zaman yönetimi sorunları ile karşılaşan branş öğretmenlerinden Bilişim Teknolojileri ve Yazılım öğretmeni Ö9 teknik sorunlardan kaynaklı zaman yönetimi sorunu ile ilişkili olarak *“Burada zaman önemli bir faktör sanırım ve bizlerin en büyük handikaplarımızdan bir tanesi. Çünkü teknolojik olumsuzluklarla karşılaşan bir öğrenci ya kamerasından kaynaklanan ya işte mikrofonundan kaynaklanan bir sorunla derse bağlanmakta sıkıntı yaşayan bir öğrenciden dolayı dersin işlenişine ilişkin zaman kayıpları yaşanmaktadır. Sınıf yönetimi açısından düşündüğümüz için sanal ortamda olsa bir sınıf ortamı oluşturmaya çalışıyoruz fakat bu ve benzeri durumların bizleri olumsuz etkilediğini görüyoruz.”* ifadesi ile ortamdan kaynaklı ve teknik sorunların dersin işlenişinde zaman yönetimi süreçlerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Diğer yandan zamandan kaynaklı öğretim programı sorunlarının çözüldüğünü ifade eden Fen Bilimleri branşından Ö3 konuyu şu şekilde tasvir etmektedir. *“Genelde söz hakkı isteyen tüm öğrencilere söz hakkı veriyorum derse katılım olsun diye. Yine de sırayla hepsini derse katmaya çalışıyorum. Canlı derste konu anlatım hızı daha iyi oluyor birde öğrenciler bu ortamlarda çok soru sormuyor yani yüz yüze eğitimde biri sorduktan sonra diğer öğrenci o soru üzerine başka birşey soruyordu ama sanalda böyle durumlar çok yaşanmıyor. Bu yüzden sanırım süre 30 dk bile olsa yeterli oluyor.”* Bazı derslerde süre ve zaman sorunlarının ortadan kalktığı ifade edilmektedir. Özetle, sınıf yönetimi süreçlerinden zamanla ilişkili durumlarda süre sorunlarının arttığı veya süre sorununun ortadan kalktığına ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Bu başlık çerçevesinde sanal sınıf ortamlarındaki öğretmenlerin zaman yönetimi süreçlerinin daha detaylı ve branş bazında incelenmesi önemlidir.

Sınıf-İçi İlişkiler

Sınıf yönetimi süreçlerinden sınıf-İçi ilişkiler boyutunun sanal sınıf ortamlarındaki bileşenler Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Sanal Sınıflarda Sınıf-İçi İlişkiler

İletişim (öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen)	%85
Kendini rahat ifade edebilmek	%30
Birbirini dinleme	%25
İletişim sorunları	%60
Etkileşim (öğretmen-öğrenci)	%80
Öğrenci iletişim ve etkileşim sorunları	%50
Sosyal buradalık sorunu	%20
Göz kontağı kuramamak	%50
Söz hakkı vermek	%60
Kural koymak,	%70
Sınıf kurallarında sorun (parmak kaldırma)	%90

Bu tabloda sanal sınıf ortamlarındaki öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerinden *Sınıf-İçi İlişkiler* boyutunda ortaya çıkan faktörlerden öne çıkanları etkileşim ve iletişimdir. Özellikle bazı derslerde öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen iletişim sorunları gözlenirken bazı derslerde bu sorunların ortadan kalktığı görülmektedir. Özellikle öğrencilerin bu ortam sayesinde kendini rahatça ifade edebildiği ve

akranlarını dinleyerek derse katılım gösterdikleri belirtilmiştir. Benzer şekilde sanal sınıf kuralları koyarak sınıf yönetimi sürecini sürdüren öğretmenlerden Ö7 “Söz hakkı alanın sesini açıyorsunuz. Yönetim bende sorun olmuyor yani. Başlarda hepsinin sesi açık oluyordu o zamanda bir soruya hepsi birden cevap vermeye çalışıyordu ama şimdi kontrolü ben alıyorum çocuklarda alıştı zaten buna. Kurallar koyuyorum yani yine sanal ortam kuralları.” Şeklindeki açıklamalarıyla sınıf içi ilişkilerdeki sınıf kurallarını sanal sınıf ortamına yansıttığını bu süreçte de kontrolü kendisinin sağladığını belirtmiştir. İletişim ve etkileşim sorunlarının yaşandığı derslerden bilişim teknolojileri ve yazılım dersini işleyen Ö9 ise bu durumu şu ifadelerle betimlemiştir. “Ders ortamında parmak kaldırma olayını çok daha rahat uygulayabiliyoruz ama uzaktan eğitimde parmak kaldırma olayı birbirini dinleme olayı biraz sıkıntılı oldu. Bazı sınıflarda sıkıntılar yaşadık.” Şeklindeki ifadesiyle yüz-yüze ortamda uyguladığı sınıf kurallarını sanal sınıflara uygulamakta zorlandığını açıklamıştır. Bunun yanında çoğunlukla bütün öğretmenlerin özellikle vurguladığı durumun ve sanal sınıf ortamlarındaki sınıf yönetimi süreçlerini olumsuz etkileyen faktörün göz kontağı kuramamak olduğunu belirtmişlerdir. Yüz-yüze öğrenme sürecinde bu durumu doğrudan gözlemleyebilen öğretmenlerden Ö6 bu faktörün olumsuz yansımalarını “Kamera açmayınca da şu sorunlar oluyor çocukla göz kontağı kuramıyorsun dolayısıyla anlattığın ders ile ilgili dönüt alamıyorsun kim anladı ya da anlamadı bilmiyorsunuz. Kontrol devre dışı kalıyor yani” şeklinde açıklamıştır. Son olarak sınıf yönetimi sürecinde sınıf içi ilişkileri doğrudan etkileyen ve yüz-yüze ortamlardaki ders işleme durumlarında da kullanılan sınıf kuralları koymak, dersin işlenişine ilişkin kurallar koymak, söz hakkı vermek gibi durumların bu ortamlarda da olumlu/olumsuz etkileri ortaya çıkmıştır. Özellikle ortaokul düzeyindeki öğrencilerin sanal ortamlarda parmak kaldırmadan doğrudan derse müdahale etmesi, söz hakkı almadan konuşması hem dersin işleniş sürecini hem de öğretmenin sınıf yönetimini olumsuz etkilemektedir. Çevrimiçi ortamlarda da sınıf içi kuralların önemine değinen öğretmenlerden İngilizce öğretmeni (Ö8) bu durumu şu şekilde belirtmiştir “Sanal sınıflarda öğrenciler hepsi birden mikrofonu açıp derse katılmak istiyor mesela. Bu durumda da yine sınıf kuralları oluşturuyorum yüz-yüze de olduğu gibi. Problemleri davranışlarda bu kuralları hatırlatıyorum böylece sorun yaşamıyorum.” Özetle yüz-yüze ortamlarda da önemli bir sınıf yönetimi süreci olan sınıf-içi ilişkilerin sanal sınıf ortamlarındaki yansımaları da dikkate alınmalıdır. Özellikle sınıf içi ilişkilerde öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen iletişimlerinin ve sınıf içi kuralların sınıf yönetimi süreçlerinin olmazsa olmazları olarak sanal sınıf ortamlarına da yansıdığı görülmüştür. Dolayısıyla, bu ortamlarda ders veren öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini geliştirebilmeleri için bu faktörleri dikkate almaları önemli görülmektedir.

Plan-Program

Bu bölümde sanal sınıf yönetimi süreçlerinden Plan-Program başlığına ilişkin yansımalar sunulmuştur.

Tablo 6. Sanal Sınıflarda Plan-Program İlişkin Durumlar

Konuları yüzeysel ve hızlı anlatım	%25
Öğretim yönteminde değişimler	%80
Öğretim programı sorunsuz	%40
Öğretim programı sorunlu	%60
Öğretim programını yetiştirmek kolay	%50
Öğretmen merkezli öğretim sorunu	%100
Uygulamalı derslerde kazanım eksikliği	%70

Bu başlık altında sanal sınıflarda sınıf yönetimi süreçlerinde Plan-Programla ilişkin çeşitli yansımalar ortaya çıkmıştır. Bunlar dersin doğası gereği olumlu yansımalar olarak ortaya çıkarsa da bazı derslerde olumsuz yansımaları olarak değerlendirilebilir. Sanal sınıflarda ortaokul düzeyinde işlenen çeşitli derslerde öğretim programını yetiştirmek kolay olurken uygulamalı derslerde sorunlarla karşılaşmıştır. Bu boyut altında ortaya çıkan bir diğer durum ise yöntemsel sorunlardır. Örneğin; bu ortamlarda öğretmenlerin çoğunlukla konuları yüzeysel ve hızlı anlattıkları belirtilmiştir. Bunun yanında öğretmen merkezli düz anlatım yönteminin sıklıkla kullanıldığı ortaya çıkan durumlardan

biridir. Diğer yandan Müzik, Beden eğitimi gibi uygulamaya dayalı branş derslerinde sorunlar yaşandığı bu derslerin tüm kazanımlarının işlenemediği dolayısıyla öğrencide öğrenme sorunları/kayıpları yaşandığı görülmüştür. Konu ile ilgili olarak uygulamalı ders öğretmenlerinden Ö4 durumu şu şekilde açıklamıştır “*Zamanla ilgili sorun yaşıyorum daha çok yüz yüze eğitimde de süre yeterli değildi sanalda hiç yetmiyor. Yani tek bir şarkının notasını sanal derste öğretmek neredeyse imkânsız. Bu yüzden müzik dersi sanalda çok zor. Kazanımları sanala uyarlamak da sorun oluyor. Mecburen müfredatı ona göre ayarlıyorum öğretim yöntemimi değiştiriyorum. Kazanımların sanal ortama uyarlanması gerekir kesinlikle. Kazanımlarda olan ağır konular sanal ortamlara uygun olmadığı için çıkarılmalıdır.*” dolayısıyla bu derslerin tüm kazanımlarını işleyemeyen öğretmenlerin zaman noktasında sorun yaşamadıkları görülmekle birlikte kazanımları ve öğretim programını tümüyle uygulayamadıkları için plan ve program süreçlerinde sorun yaşadıkları görülmüştür. Öğretim programı sorunu yaşamayan öğretmenlerden Ö2 “*Uygulamalı olarak yaptırمام gereken deneyleri yapamadım aslında orada da şöyle bir çözüm buldum deneyleri video olarak izlettim dijital içeriklere başvurdum yani. Sanalda grup çalıştırması yapmak sıkıntı onu da ekstra ders yaparak halledebilirim*” şeklindeki ifadesiyle çeşitli dijital içerikler ve yöntemsel değişikliklerle bu sorunları ortadan kaldırmaya çalıştığını ifade etmiştir. Özetle, sanal sınıf ortamlarındaki Plan-Program süreçlerine ilişkin yansımalar incelendiğinde öğretim programı sorunları, ders anlatım yöntemine ilişkin sorunlar, uygulamalı derslerde dersin doğasına ilişkin sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Ortaokul düzeyinde sanal sınıf ortamlarında ders veren öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerini daha etkili bir şekilde yürütebilmeleri için Plan-Program başlığındaki durumlar dikkate alınarak planlamaya ilişkin bir ders tasarımı yapılabilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde COVID-19 salgını döneminde öğretim faaliyetlerini uzaktan yürüten öğretmenlerin sınıf yönetimi süreçlerinin sanal sınıf ortamlarına yansımaları tartışılmaktadır. Yüz-yüze öğretim sürecindeki sınıf yönetimi süreçleri alanyazınında beş temel boyut kapsamında (davranış, ortam, zaman, sınıf-içi ilişkiler, plan-program) incelenmiştir. Bu boyutların ve her bir boyuta ilişkin alt faktörlerin sanal sınıf ortamlarındaki dönüşümleri literatür temel alınarak irdelenmiştir.

Araştırmada sınıf yönetimi süreçlerinden *Davranış* boyutuna ilişkin faktörler; disiplin dışı davranışlar, sanal zorba davranışlar, devam-devamsızlık, sınıf ve ortama müdahalede zorluk gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Özellikle, disiplin dışı davranışlar, sanal zorba davranışlar gibi öğretmenin sınıf yönetimini zorlaştıran faktörlerin Can (2020) çalışmasında da belirtmiştir. Bu faktörler; sanal ortamdaki öğrencilerin ders sırasındaki istenmeyen davranışları; mesaj yazmak, görüntü paylaşmak, ders dışı işlerle meşguliyet, farklı internet sitelerine girmek, sorulara cevap vermeme, öğretilen yönelik saygısız davranışlar, istenmeyen içerik paylaşımları, öğretmenin sınıfa müdahalesini zorlaştıran faktörlerin bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermiştir. Bir diğer sınıf yönetimi boyutlarından *Ortam* boyutunun sanal sınıflardaki sınıf yönetimi sürecinde bu çalışma kapsamında üç alt faktöre ayrıldığı görülmüştür. Bunlar; *dijital içerik*, *katılım*, *donanım* olarak betimlenmiştir. *Dijital içerik* boyutunda ortaya çıkan faktörlerin; kazanım-ortam uyumsuzluğu, içeriğe erişim, farklı içerik türlerini sunma gibi içeriğe ilişkin farklı başlıklar içerdiği görülmüştür. Farklı branşlardaki öğretmenlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda özellikle uygulamalı derslerde kazanım ile ortamın uyumsuz olduğu ve etkili dijital içerikte erişim sorunu yaşandığı görülmüştür. Konu ile ilgili olarak Karip (2020) çalışmasında da pandemi döneminde gerçekleştirilen uzaktan öğretimin sadece öğretim faaliyetlerinin devam ettirilmesi olarak amaçlandığı ve bu bağlamda içerikle ilgili eksiklerin olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, dijital içerik noktasında yaşanan sorunlar ve bazı branş derslerinde kazanımların tümüyle öğrenciye kazandırılmamasının nedenlerinden birinin etkili ve amaca uygun materyal ve içeriklerdeki eksiklik olduğu söylenebilir. *Ortam* boyutunun diğer bir alt faktörü *donanımdır*. Bu faktörde ortamın verimsizliği, elverişsizlik, internet problemleri, donanım sorunları, kamera açma-kapama (özel hayatın gizliliği) vb. sıkıntılar erişim sorunlarına sebep olmuştur. Sanal sınıf yönetimi süreçlerinden *Ortam* boyutunu etkileyen donanım sorunları en önemli sorun durumu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Yavuz vd. (2020) üniversitelerin pandemi gibi

kriz dönemlerine yönelik alt yapı faaliyetlerinin gelişmiş olmasının bu kapsamda senkron ve asenkron araçlara sahip olmasının önemini vurgulayarak dijital dönüşüm sürecinin hızlandırılarak dönüştürülmüş ve harmanlanmış derslerin yürütülmesi gerektiğini savunmuştur. Karip (2020) çalışmada erişim sorunlarıyla ilişkili olarak bütün öğrencilerin eşit şekilde teknolojik alt yapıya (kişisel bilgisayar, internet vb.) sahip olmadıklarını belirtmiştir. MccSweeney (2010) tarafından yapılan çalışmada sanal sınıf sistemlerinin kapasite, sunucular, yazılım, güvenlik, ağ bakımından mobil sistemlerce desteklenmesinin önemine vurgu yapmıştır. *Ortam* boyutunun alt faktörlerinden bir diğeri ise *katılım*dır. Sanal ortamlarda, katılım sorunları, dikkat dağınıklığı, dönütün zorluğu, öğretmenin teknolojik pedagojik ve alan bilgisinden kaynaklanan durumları katılımı doğrudan etkileyen faktörler olarak bu çalışma sonucunda da ortaya çıkmıştır. Literatürde de sanal ortamlar tasarlanırken maliyetin düşük olmasına, kullanışlı, uyarlanabilir, eş zamanlı ve eş zamansız ortamlarda öğrenci davranışlarının kontrolü ve geri bildirimini sağlayan sistemlere ihtiyaç duyulmaktadır (Lugrin vd., 2016). Bu sistemler sayesinde sanal sınıf yönetimi süreçleri rahatlıkla sürdürülebilir böylece öğretmenler ders kazanımlarını doğrudan öğrenciye bu ortamlar yoluyla kazandırabilirler. Bir diğeri sanal sınıf yönetimi boyutu *Zamandır*. Bu boyuta ilişkin faktörler; ortamdan, katılımdan, teknik sorunlardan kaynaklanan durumlar ve öğretim programından kaynaklanan özellikle uygulamalı branşlarda ilgili kazanımların sanal ortamlara tümüyle yansıtılamamasından dolayı süre probleminin yaşanmadığı görülmüştür. Bu noktada, uzaktan öğreticilerin bu süreci iyi yönetebilmeleri zamandan kaynaklı sınıf yönetimi sorunlarını en aza indirgeyebilmeleri ve öğrencilerin aktif katılımını sağlayabilmek için öğreticilerin derslerini iyi tasarlayabilmeleri ve bunun için organizasyon becerileri ile zaman yönetimi becerilerinin gelişmiş olması gerekir (Stern, 2004). Dolayısıyla, etkili sınıf yönetimi süreçlerinde *Zaman* boyutu dersin etkili tasarımı ve organizasyonu sonucunda öğrencinin aktif katılımını doğrudan etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir. Sınıf yönetimi süreçlerinden *Sınıf-içi ilişkiler* boyutunda öğrencinin, öğretmenle, akranlarıyla ve sistemle kurduğu iletişim ve etkileşimin yansıdığı olumlu olumsuz durumlar görülmüştür. Öğrencinin kendini rahat ifade edebilmesi, pasif öğrencilerin sistem karşısında aktif rol oynaması, sosyal buradalık, sınıf kurallarında sorun, söz hakkı isteme, göz kontağı kuramama gibi durumlar öğretmenlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan başlıklardır. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan faktörler literatür temel alınarak incelendiğinde; sanal sınıf ortamlarının esnekliği ve etkileşim olanağı sağlaması sanal sınıf ortamlarındaki tartışmalara olan katılımın yüksek çıkmasına ayrıca öğrencilerin geleneksel öğrenme ortamlarındaki katılımlarına oranla daha iyi performans gösterdiği belirtilmiştir. Bunun yanında utangaç, içe dönük öğrencilerin sanal sınıf ortamlarındaki derslere daha fazla katılım sağladığı vurgulanmıştır (Asadı, Khodabandeh, & Yekta, 2019; Gedera, 2014; Mills, 1996). Literatürdeki bu sonuçlar bu çalışmanın bulgularıyla da örtüşmektedir. Bu durumun aksine iletişim ve etkileşim sorunlarından kaynaklı öğrencinin sosyal buradalık algısının tümüyle oluşmaması ve bu durumun öğrenci ile öğretim elemanı ilişkilerindeki boşluğu arttırdığına ilişkin bulgular (Alsahrani, Ahmed, & Ward, 2017) bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermiştir. Ayrıca, sınıf kurallarının ve söz hakkı verme gibi durumların bazı derslerde uygulanabildiği bazı derslerde ise uygulanamadığı öğretmen ifadelerinden elde edilmiştir. Bu bağlamda, sanal sınıf ortamında yüz-yüze öğrenme ortamlarında olduğu gibi herkesin uyması gerekli olan sınıf kuralları olmalıdır (Yılmazsoy, Özdiç & Kahraman, 2018). Böylece, öğretmenin sınıf yönetimi süreçlerini daha iyi yürütebilmesi ve dersini verimli bir şekilde işleyebilmesi sağlanabilir. Sanal sınıf yönetimi süreçlerinden *Plan-Program* boyutunda öne çıkan başlıklar sırasıyla; konuların yüzeysel ve hızlı anlatımı, öğretim yönteminde değişim, öğretmen merkezli öğretim sorunu, uygulamalı derslerde kazanım eksikliği, uygulamalı veya teorik ders durumuna bağlı olarak öğretim programı yetiştirme durumları şeklinde sıralanabilir. Fan ve Zhi (2020) fen bilimleri ve mühendislik alanlarında güvenlik riski nedeniyle yapılamayan deneylerin sanal sınıflarda rahatlıkla yapıldığını ifade etmişlerdir. Bu çalışma bulgularında ise bu durumun aksine fen bilgisi öğretmenlerinin kazanımlarında yer alan bazı deneyleri gerçekleştiremedikleri bu kazanımları uygulama yerine videolar yoluyla öğrencilere kazandırmaya çalıştıkları görülmüştür. Burada öğretmenlerin öğrencilerin derse katılımlarında da etkili olan teknolojik pedagojik alan (TPAB) bilgilerinin yetersiz olduğu ve bu kapsamda uzaktan öğreticilerin dijital yetkinliklerini geliştirmeleri gerekir.

Dolayısıyla, *Plan-Program* boyutu çerçevesinde etkili bir sınıf yönetiminin gerçekleştirilebilmesi için geleneksel sınıflarda ve sanal sınıf ortamlarındaki stratejilerin; öğrenenleri izlemek ve desteklemek, ders ve etkinliklere katılımın sağlanmasını gerektirir (Can, 2020).

Özetle, çalışmada uzaktan öğretim yapan öğretmenlerin sanal sınıf yönetim süreçlerinin *Davranış, Ortam* (dijital içerik, katılım, donanım), *Zaman, Sınıf-içi ilişkiler, Plan-program* boyutlarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Gerek ortam gerek zaman gerekse de plan-program gibi boyutlara ilişkin sorunlar yaşayan öğretmenlerin ifadeleri sanal sınıf yönetimi süreçlerinin uzaktan öğretim yapan tüm öğretmenlere kazandırılmasını gerekliliğine işaret etmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin dijital yetkinliklerinin geliştirilerek sanal sınıf pedagojisinin (Can, 2020) kazandırılması önemli bir çıktı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, teknolojik, pedagojik ve mesleki sorunlar ile dijital içerik eksikliği sanal sınıf yönetimi süreçlerini de olumsuz etkileyerek sanal sınıf ortamlarındaki öğretimin kalitesini düşürmektedir (Akkuş & Acar, 2017; Fidan, 2020; Kırmacı & Acar, 2018). Dolayısıyla, öğrenmenin ve öğretimin etkili olabilmesi için sınıf yönetimi süreçlerinin önemi büyüktür bu çerçevede sanal sınıf yönetiminde başarı sağlanabilmesi için sanal sınıflara ilişkin sanal pedagoji ilkelerinin kullanılması, senkron-asenkron sanal sınıflar, tartışma grupları ile konferans odaları gibi çevrimiçi araçların kullanıldığı yansıtıcı ve iş birliğine dayalı çalışmalara ihtiyaç vardır (Rufai vd., 2015). Buradan hareketle, bu çalışma sonucunda da uzaktan öğretim yapan öğretmenlerin teknolojik pedagojik alan bilgilerinin geliştirmeleri yönünde öğretmen eğitimleri verilebilir. Benzer şekilde sanal sınıf ortamlarında yürüttükleri dersler için çeşitli çevrimiçi dijital araçların eğitimi verilerek öğretmenlerin dijital yetkinliklerinin artırılması sağlanabilir. İlgili dersleri yürüttükleri eş zamanlı ve eş zamansız ortamların özellikleri öğretmenlere tanıtılarak bir ders planı tasarlamaları istenebilir. Böylece ders içi ve ders dışı aktivitelerin ilgili branş bazında nasıl tasarlanacağı uygulama odaklı, öğretmenlere yönelik verilecek seminerlerle öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi becerilerini geliştirmeleri sağlanabilir.

Kaynakça

- Arslan, A. P., Polat, S. & Bulut, İ. (2021). Sanal sınıflarda sınıf yönetimi sorunları ve çözüm önerileri. *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 2(2), 39-54.
- Akdeniz, İ., & Uzun, M. (2022). Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde sınıf yönetiminde karşılaştıkları problemlere ilişkin görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 45-75.
- Akyürek, M. İ. (2020). Uzaktan eğitim: bir alanyazın taraması. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-9.
- Arslan, Y., & Şumuer, E. (2020). COVID-19 döneminde sanal sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sınıf yönetimi sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 201-230.
- Akkuş, İ. & Acar, S. (2017). Eş zamanlı öğrenme ortamlarında karşılaşılan teknik sorunların öğretici ve öğrenen üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 363-376.
- Aktaş, A. (2019). *Sınıf yönetiminde sınıf içi disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alsahrani, S., Ahmed, E., & Ward, R. (2017). The influence of online resources on student lecturer relationship in higher education: A comparison study. *Journal of Computers in Education*, 4(2), 87-106.
- Asadi, N., Khodabandeh, F. & Yekta, R. R. (2019). Comparing and contrasing the interactional performance of teachers and students in traditional and virtual classrooms of advanced writing course in distance education university. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 20(4), 135-148.
- Başar, H. (2001). *Sınıf yönetimi*. (5. Bs.). Ankara: Pegem Yayıncılık

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bozkurt, Aras (2020). Koronavirüs (covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *AUAD*, 6(3), 112-142.
- Can, E., & Gündüz, Y. (2021). Öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterlikleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19(3), 49-68.
- Can, E. (2020). Sanal sınıf yönetimi: İlkeler, uygulamalar ve öneriler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (Auad)*, 6(4), 251-295.
- Canpolat, U., & Narin, Z. (2020). Uzaktan eğitim bağlamında e-hazır olma kavramının irdelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 79-91.
- Ceylan, M. (2020). Sanal sınıfların yönetimi. D. Kürüm Yapıcıoğlu (Ed.), *Pandemi döneminde eğitim içinde* (ss. 295-352). Anı yayıncılık.
- Chickering, AW & Gamson, ZF (1987). Lisans eğitiminde iyi uygulama için yedi ilke. *AAHE Bülteni*, 3, 7.
- Clark, R. C. & Kwinn, A. (2007). *The new virtual classroom: Evidence-based guidelines for synchronous e-learning*. San Francisco, CA: Pfeiffer.
- Çelikten, M., & Ayyıldız, K. (2022). *Sanal sınıf yöntemi*. Eğitim yayınevi.
- Çetiner, M. N. (2019). *İlkokullardaki örgüt kültürü ile örgütsel güven arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Dağlı, A., Erdem, A. R., Tomul, E., Tabancalı, E., Demirtaş, H., Çelik, K., & Erkilic, T. A. (2009). *Etkili sınıf yönetimi* (4. Bs.). Ankara: Anı Yayıncılık
- Dikmenli, Y. (2013). *Sanal sınıf uygulaması ve harmanlanmış öğrenme ortamlarının coğrafya dersi başarısı ile derse yönelik tutuma etkisi ve öğrenci görüşleri*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doyle, W. (1986). *Classroom organization and management in MC Wittrock* (Ed.) Handbook of Research on Teaching (s.392-431). New York: MacMillan.
- Düzgün, O. (2016). *Ortaokulda görev yapmakta olan öğretmenlerin mutluluk düzeyleri ile sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişki*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Elkins, D., & Pinder, D. (2015). *E-learning fundamentals: A practical guide*. American Society for Training and Development.
- Eroğlu, Ş. (2018). Dijital yaşamda mahremiyet (gizlilik) kavramı ve kişisel veriler: Hacettepe Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü öğrencilerinin mahremiyet ve kişisel veri algılarının analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35(2), 130-153.
- Ertuğ, C. A. N. (2020). Sanal sınıf yönetimi: İlkeler, uygulamalar ve öneriler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 251-295.
- Ertuğ, C. A. N., & Gündüz, Y. (2021). Öğretmenlerin sanal sınıf yönetimi yeterlikleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 49-68.
- Erdoğan, İ. (2008). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları
- Fan, J., & Zhi, L. (2020, August). Design and implementation of virtual immersive classroom in big data environment. *In 2020 15th International Conference on Computer Science & Education (ICCSE)* (pp. 430-432). IEEE.
- Fidan, M. (2020). COVID -19 belirsizliğinde eğitim: İlkokulda zorunlu uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 24-43.
- Gedera, D. (2014). Students' experiences of learning in a virtual classroom: An Activity Theory perspective. *International Journal of Education and Development using ICT*, 10(4), 93-101.
- Gökcalp, M., Gönülal, E. (2017). Sınıf yönetimi uygulamalarında değişim ve yeni paradigmalar. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 43-50.
- Gülнар, B. (2008). Bilgisayar ve internet destekli uzaktan eğitim programlarının tasarım, geliştirme ve değerlendirme aşamaları (Suzeş Örneđi). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 259-271.
- İşman, A. (2005). *Uzaktan eğitim: Genel tanımı, Türkiye ve dünyadaki gelişimi ve proje değerlendirmeleri*. (2. Bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Kandemir, A. & Sezgin-Nartgün, Ş. (2022). Öğretmenlerin uzaktan eğitim yorgunluğu. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 424-449.
- Kaplan-Adıyeke, Ş. (2019). *İlkokul öğretmenlerinin sınıf yönetimi konusunda düşünceleri*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karip, E. (2017). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karip, E. (2020). COVID-19: Okulların kapatılması ve sonrası. TEDMEM. <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi> adresinden 29. 04. 2020 tarihinde erişilmiştir.
- Kaya, S. (2011). *Sanal sınıf yönetiminde görev alacak öğretim elemanlarının eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Karasar, Ş. (2004). Eğitimde yeni iletişim teknolojileri: İnternet ve sanal yüksek eğitim. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology – TOJET*, 3(4), 117-125.
- Keegan, D. (1996). *Foundations of distance education*. New York: Routledge.
- Kırmacı, Ö., & Acar, S. (2018). Kampüs öğrencilerinin eşzamanlı uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(3), 276-291.
- Lugrin, J. L., Latoschik, M. E., Habel, M., Roth, D., Seufert, C., & Grafe, S. (2016). Breaking bad behaviors: A new tool for learning classroom management using virtual reality. *Frontiers in ICT*, 3, 26.
- McSweeney, D. (October, 2010). A framework for the comparison of virtual classroom systems. Paper presented in Conference on Flexible Learning at the Royal College of Surgeons. Dublin, Ireland.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Mills, J. (1996, October 23-25). *Virtual classroom management and communicative writing pedagogy* [Paper presentation]. European Writing Conferences, Barcelona, Spain.
- Murdick, N. L., & Petch-Hogan, B. (1996). Inclusive Classroom Management: Using Preintervention Strategies. *Intervention in School and Clinic*, 31(3), 172–176
- Öz, E., Aydemir, S. & Erdamar, G. (2023). Acil uzaktan eğitim sürecinde öğretim programların uygulanması: sorunlar ve öneriler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 65, 228-259.
- Özden, Y. (2008). *Eğitimde yeni değerler: Eğitimde dönüşüm*. (6. Bs.). Ankara: Pegem Akademi
- Polat, H. (2016). *Çevrimiçi öğrenme ortamlarında sınıf yönetiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Polat, H., & Özcan, M. B. (2018). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında gerçekleştirilen sınıf yönetimi stratejilerinin öğrencilerin akademik başarı ve tutumlarına etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 1093-1112.
- Sarıtaş, M. (2006). Öğretmen adaylarının değerlendirmelerine göre sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını değiştirmek ve düzeltmek amacıyla yararlanılan stratejiler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 167-187.
- Sezan, S. (2021). Acil uzaktan eğitim sürecinin analizi: öne çıkan kavramlar, sorunlar ve çıkarılan dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 273-296.
- Stern, B. S. (2004). A comparison of online and face-to-face instruction in an undergraduate foundations of American education course. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 4(2), 196-213.
- Şeker, S., Kankanat, Ö., & Elmalı, E. N. Sınıf Öğretmenlerinin Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitimde Sınıf Yönetimi ve İletişime Yönelik Görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 618-645.
- Rufai, M.M., Alebiosu, S.O., & Adeakin, O.A.S. (2015). Conceptual model for virtual classroom management. *International Journal of Computer Science, Engineering and Information Technology (IJCEIT)*, 5(1), 27-32.

- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayıncılık
- Tertemiz, N. (2009). Sınıf yönetimi ve disiplin modelleri. L. Küçükahmet (Yay. haz.). *Sınıf Yönetimi* içinde (ss. 110-135). (10. baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Tunca, Ö. (2010). *Duyusal zeka düzeylerinin sınıf yönetimi becerilerine etkisi ve bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Ünal, N., Şanlıer, N. & Şengil, A. Z. (2021). Pandemi döneminde üniversite öğrencilerinin çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluklarının ve uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerinin değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9(1), 89-104.
- Yavuz, M., Kayalı, B., Balat, Ş., & Karaman, S. (2020). Salgın sürecinde Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının acil uzaktan öğretim uygulamalarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 129-154.
- Yılmazsoy, B., Özdiñç, F., & Kahraman, M. (2018). Sanal sınıf ortamındaki sınıf yönetimine yönelik öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 8(3), 513-525.
- Yılmaz, G. (2007). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik uygulaması deneyimlerinin fen öğretimi özyeterlik ve sınıf yönetimi inançlarına olan etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Summary

Introduction

The term "virtual classroom" was developed in modern times as a result of developments and advancements in distance learning. According to Kaya (2011), a virtual classroom is an online learning environment where students congregate at the same time but in different locations with the guidance of a teacher. Virtual classroom settings enable the combination of elements that are challenging and expensive to combine in a physical setting, as well as two-way communication between the teacher and the learner in visual, aural, and written forms. The teacher can deliver the lesson in real time, provide visual aids and other resources on the screen, and students can communicate with both the teacher and other students in the virtual classroom setting. In this regard, virtual classroom settings may be superior to other one-way learning settings. Individuals in the 21st century are expected to adapt to this transition as knowledge changes very quickly. In the classroom, a great classroom teachers demonstrates to students how they can organize their talents by growing a feeling of responsibility. According to Başar (2001), classroom management is a set of activities with the following dimensions: time, plan-program activities, relationships and behaviors in the classroom, and physical order (width of the environment, heat, light, color, noise, etc.). Classroom management has begun to gain importance in virtual classroom environments as in face-to-face education in recent years due to the increased use of distance education (Polat & zan, 2018). The topic of classroom management and its solutions in virtual classroom settings was covered by Arslan et al. (2021). The findings show that teachers have issues with technology, a lack of motivation, managing students, planning and programming activities, determining students' readiness, the physical environment, time management, and correcting students' behavior. It is claimed that as a result of the pandemic process, there is now a larger gap between students and teachers, which is brought on by their physical distance. Management issues in virtual classrooms will come from this. The fact that teachers attempt to control the classroom in a foreign setting is one of the reasons they struggle in virtual classroom settings (Can, 2020; Rufai, Alebiosu, & Adeakin, 2015). As a result, the goal of this study is to investigate how teachers who use virtual classroom settings manage their classrooms.

Method

Case study model was applied in order to examine the reflection of the courses given by different branch teachers through virtual classes on virtual classroom management processes in teachers. The study group in this research consists of 10 teachers who are selected from various branches that they

conducted distance education. In the study, a 7-question semi-structured interview form about the classroom management process was used as a data collection tool. The data collected with the interview form were analysed by content analysis.

Findings

Themes such as behavior, environment, time, classroom relations, plan-programme, and classroom relations served as the framework for organizing classroom management processes. The teacher's difficulty intervening in the environment, cyberbullying behaviors, and unfavorable student behaviors like not turning on the camera and turning off the sound are the results of the content analyses of the dimensions that are behavior among the classroom management processes in virtual classrooms. Three sub-dimensions were used to analyze the virtual classroom management process in relation to the environment: digital content, engagement, and hardware. While there were time concerns in several disciplines of time management, it was found that time and curriculum issues were resolved in applied courses. Additionally, it was found through the analyses that interactions between teachers and students as well as classroom rules could not be accurately reflected in online learning environments. Teachers were particularly negatively impacted by the inability to make eye contact with students in virtual classroom settings. Within the context of branches, the plan-programme dimension's variables connected to curriculum and achievement issues, teaching strategies, and practical lessons came to the fore. On the other hand, it may be said that additional elements that have a direct impact on the classroom management procedures are learner interest, motivation, and physical needs.

Discussion and Results

Undisciplined behavior, cyberbullying behavior, attendance-absenteeism, and difficulty intervening in the learning environment were the factors associated to the behavior dimension of classroom management processes. It is clear that the challenges in maintaining control and managing student behavior in traditional classroom settings carry over straight into online learning settings. Moreover, the study's findings about the elements that make it challenging for teachers to manage their classrooms, such as disruptive behavior and cyberbullying, overlap with those of Can (2020). In contrast to face-to-face learning environments, it was noted that the environment dimension divided classroom management processes into three sub-dimensions: digital content, engagement, and hardware. In addition, Karip (2020) claimed that the purpose of the pandemic-era distant education was only to maintain instructional activities, and as a result, there were content-related shortcomings. Hence, it can be claimed that the lack of useful and effective materials and contents is one of the causes of the issues encountered at the point of digital content and the inability to advance in particular branch courses. Due to the environment, participation, technical issues, and curriculum—particularly in applied branches where it is difficult to reflect the pertinent acquisitions in virtual environments—it has been found that there is no time problem. At this point, distance educators should be able to design their lessons well and for this, their organizational skills and time management skills should be developed in order for them to manage this process well, minimize time-related classroom management problems, and ensure the active participation of students.

In conclusion, this study revealed that distance education teachers had ideas about behavior, environment (digital content, engagement, hardware), time, relationships in the classroom, and plan-program. It was found that teachers found it difficult to fully adapt standard classroom management techniques to online learning environments. According to the teachers' comments, all distance education programs should have access to virtual classroom management tools because they have issues with factors like environment, time, and plan-program.